

קונטרס

"בר יוחאי"

פיוט "בר יוחאי"

לרבי שמעון לביא זצוק"ל

עם פירוש

אך טוב לישראל

מאת הרב אפרים כחלון ס"ט

הרב אפרים כחלון, נולד בעיר נתניה, ישראל, למד והתחנך בתלמוד תורה "עוללים". בגיל 13 נכנס לשיבת "נחלת דוד" בפתח תקווה. במהלך לימודיו בישיבה עד נישואיו עם הרבנית שרה שתחיה, סיים את הש"ס בבלי וירושלמי מספר פעמים, מסר שיעורי תורה והלכה, ואף הוציא את ספרו הראשון "אך טוב לישראל", עוד לפני היותו בן 20.

לאחר נישואיו, החל בלימודי רבנות ודיינות במוסדות "יורו משפט" של הרב גדעון בן משה בירושלים, קיבל עשר הסמכות לרבנות, ולומד באינטנסיביות לקבלת הסמכתו כדיין.

במהלך השנים, הרב כחלון פרסם 7 ספרים משלו, ביניהם: סדרת "אך טוב לישראל" - שו"ת בנושאי הלכה מגוונים ורלוונטים, סדרת "דורש טוב" - חידושים מאירי עיניים וסיפורים מעניינים על פרשות השבוע, מועדי ישראל ואירועים יהודים שונים, פירוש על מגילת אסתר, ועוד. בנוסף, ערך ושיכתב כ-40 ספרים אחרים עבור רבנים גדולים, וספרו החדש "אך טוב לישראל-חלק ג" יצא לאור באדר תשע"ח.

בשנת 2016 יסד יחד עם הרב ירון ראובן, את חברת הפצת התורה "**בעזרת השם**". הרב כחלון והרב ראובן מוסרים שיעורים אינטרנטיים, נותנים הרצאות בארץ ומחוצה לה, והשפיעו על חייהם של רבים, לחזרה בתשובה והתקרבות לחיי תורה.

בסיעתא דשמיא, ישנן כיום מעל 600 הרצאות מקוונות בנושאים שונים, כולל הלכה, מוסר, אנטי-מיסיונרים, פרשת השבוע, פרקי אבות, תיקון המידות ועוד.

ארגון "בעזרת השם" מוציא לאור ומפיץ (גם באופן חינמי) דיסקים המכילים שיעורי תורה, ספרי הלכה, פוסטרים הקשורים לנושאים תורניים, וערכות קירוב המכילות ספרים ושיעורי תורה; בנוסף, ארגון "בעזרת השם" מלווה אנשים בתהליך גיור לאורך כל הדרך, בנתינת שיעורים, הדרכה, תמיכה רגשית ואף מימון כלכלי לגיור דרך בתי דין אורתודוקסיים מוכרים, ומסייע בכל

Be'Ezrat
HaShem

הנצרך, כדי לעזור לבעלי תשובה וגרי-צדק להתקרב לתורה ומצוות.

פיוט "בר יוחאי"

לרבי שמעון לביא זצוק"ל

עם פירוש

אך טוב לישראל

מאת הרב אפרים כחלון ס"ט

הוצאת חברת
בעזרת השם
 Be'Ezrat
HaShem

ערב ל"ג בעומר תשע"ט

לפרטים: 054-8447655

RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

פיוט "בר יוחאי"

בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריד:

בר יוחאי, שמן משוחות קדש, נמשחות ממדת הקדש,
נשאת ציץ גור הקדש, חבוש על ראשך פארך:

בר יוחאי, מושב טוב ישברת, יום נסת, יום אשר ברכת,
במערות צורים שעמדת, שם קנית הודך והדרך:

בר יוחאי, עצי שטים עומדים, למודי ה' הם לומדים, אור
מפלא אור היקוד הם יקדים, הלא המה יורוד מוריד:

בר יוחאי, ולשדה תפוחים, עלירת ללקוט בו מרקחים,
סוד תורה בציצים ופרחים, נעשה אדם נאמר בעבורך:

בר יוחאי, נאזרת בגבורה, ובמלחמת אש ודת השערה,
וחרב הוצאת מתערה, שלפת נגד צורריך:

בר יוחאי, למקום אבני שיש, והגעת לפני אריה ליש, גם
גלת בותרת על עיש, תשורי ומי ישורך:

בר יוחאי, בקדש הקדשים, קו ירוק מחדש חדשים, שבע
שבתות סוד חמישים, קשרת קשרי שי"ן קשריך:

בַּר יוֹחָאֵן, יו"ר חֲכָמָה קְדוּמָּה, הִשְׁקַפְתָּ לְכָבוֹדוֹ פְּנִימָה,
ל"ב נְתִיבוֹת רֵאשִׁית תְּרוּמָה, אֶת כְּרוֹב מְמַשֵּׁחַ זֵיו אוֹרֶךְ:

בַּר יוֹחָאֵן, אֹר מִפְּלֵא רוֹם מַעְלָה, יִרְאֵת מְלַחֲבִיט כִּי־רַב
לָהּ, תַּעֲלוּמָה וְאֵין קוֹרָא לָהּ, נִמְתָּ עֵין לֹא תִשׁוּרֶךְ:

בַּר יוֹחָאֵן, אֲשֶׁרִי יוֹלְדֶתְךָ, אֲשֶׁרִי הָעַם הֵם לוֹמְרֶךְ, וְאֲשֶׁרִי
הָעוֹמְדִים עַל סוֹדְךָ, לְבוֹשֵׁי חֹשֶׁן תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ:

הקדמה

מה אשיב לה' אכף לאלוקי מרום ששם חלקי מיושבי בית המדרש, וזכיתי לחבר חיבורים ולחדש חידושים שתקבלו בקהל הלומדים בעין יפה ובנפש חפצה, כן יזכני ה' להמשיך הלאה והלאה לגדול בתורה ויראה מתוך השקט ובטח וכל טוב סלה אמן.

...

י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ ביום בו נגלים סודות יקרים ונפלאים שחיבר הגאון הקדוש רבי שמעון לביא צוק"ל על האי תנא בוצינא קדישא רבי שמעון בר יוחאי זכותו תגן עלינו אמן.

הקורא את הפיוט רואה שטמונים בו סודות גדולים, רוב תיבות השיר לא מובנות לאדם מן השורה, יען שמחבר הפיוט רבי שמעון לביא צוק"ל שהיה שר בית הזוה"ר - הטמין והחביא סודות ושבחים עצומים בשיר זה.

לא התיימרתי לרדת אל חקר עומק השיטין בסודות השיר, אלא ליקטתי וקיבצתי כעמיר גורנה ממה שנכתב בספרים שונים, חדשים עם ישנים מכל כתבי רבותינו שהיו לפני, והוספתי מעט נופך מדילי ממה שחנני ה' ואם טעיתי חלילה בדבר כל שהוא בתורה נשגבה זו, והוא רחום יכפר עון.

...

ואקבע ברכה של קיימא להורי היקרים ולכל משפחתי שיחיו, וגם לרבות הורי אשתי ומשפחתם שיחיו המסייעים רבות למען אוכל לעסוק כחפצי ורצוני על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים וזיכוי הרבים, כה יתן ה' להם וכה יוסיף שכל משאלות ליבם יתקיימו לטובה ולברכה. וזכות הרב מחבר הפיוט וזכות האי תנא קדישא רשב"י שעליו הפיוט תעמוד להם.

...

גם ברכות יעטה מורה לידידי היקר איש חיל רב פעלים לתורה ולתעודה מגדולי מזכה הרבים באמריקה ומצודתו פרוסה בכל העולם רבי ירון ראובן נרו יאיר ויזרח וציץ ישע עליו יפרח מחבר ספר "שם מדבר לאגם מים"

הקדמה

וראש ארגון "בעזרת השם", על השתדלותו הרבה וחריצותו בכל דבר של קדושה וזיכוי הרבים וסיועו בעין יפה ובנפש חפצה כהרגלו בקודש. יהי רצון שיתברך בשפע ברכות הוא ואשתו הרבנית וכל משפחתו בשפע ברכה ממקור הברכות אמן.

...

ואברך מקרב ליבי לאשתי היקרה הרבנית שרה שתחיה, אשר פרקה מעל צוארי עול חשבונות הרבים ומוסרת גופה ונפשה לניהול כל הענינים מבית ומחוץ למען אוכל לישב בבית ה' כל ימי חיי ולבקר בהיכלו, יהי רצון מלפני אלוקי השמים שישלח לה עוז ותושיה בכפל כפלים, בריאות איתנה נחת ושלוה, ושכרה איתה בזה ובבא אמן כן יהי רצון.

תולדות רבי שמעון לביא מחבר הפיוט "בר יוחאי"

רבי שמעון לביא החכם, המקובל, הרופא, והמשורר, נתפרסם בכל תפוצות ישראל, במזרח ובמערב, בזכות פיוטו "בר יוחאי", המושר בלילות שבת ובמיוחד בל"ג בעומר ברגש רב ובחיבה מיוחדת, וכן בפירושו לזוהר "כתם פז".

...

רבי שמעון נולד בספרד בשנות השמונים של המאה ה - ט"ז, שנים מספר לפני גירוש ספרד, גירוש ספרד בשנת הרנ"ב (1492) הביא את שמעון הצעיר יחד עם מגורשים רבים למרוקו. באותה עת שלט במרוקו מולאי שייך (-1472 1505), מייסדה של שושלת שליטים מבני וואטס, הידוע באהדתו ליהודים. הוא קיבל את המגורשים בזרועות פתוחות, והם נקלטו היטב בארצו. שמעון הקטן ובני משפחתו התיישבו בעיר פאס שקהילתה נתפרסמה בחכמיה. מהם למד את תורתו, לרבות את תורת הסוד, תורת הקבלה.

כמיהתו לארץ-ישראל וכיסופיו לגאולה לא נתנו לו מנוח, והוא החליט לעלות ארצה. בשנת ה'ט"ט (1549), ויש אומרים בשנת ה'שי"א (1551), עזב את פאס ויצא לארץ-ישראל. בדרכו הגיע לטריפולי והתיישב בה.

רבי חיים יוסף דוד אזולאי בספרו שם הגדולים, כתב עליו: ואני שמעתי דהרב הנזכר היה דעתו ליסע לארץ-ישראל, וכשבא לטריפולי, ראה שלא היו יודעין דת ודין, ואמר בלבו כי טוב לו לקרבה לתורה וללמדם תורה וליראה את ה', וזה יותר מהליכת ארץ-ישראל וכן עשה. והרביץ תורה שם והיה זה שנת ש"ט (1549).

חכם שמעון לביא היה גם רופא, ושימש רופאו של הביי - השליט התורכי יחיא פאשה. קשריו האישיים עם המושל סייעו להתאוששות של הקהילה היהודית בטריפולי. בחסות השלטון העות'מאני, יהודים, שברחו לפני הארץ בשל רדיפות הספרדים והמלטזים, החלו לחזור לטריפולי, התחדשה הגירה

תולדות רבי שמעון לביא

יהודים ממגורשי ספרד ופורטוגל ומליוורנו (הגוארנים), והחלה התאוששות כלכלית, בשל הרחבת המסחר עם הקיסרות העות'מאנית וערי אירופה.

למרות שנשאר בטריפולי, ליבו ורוחו היו בארץ ישראל שאיפתו התמידית לעלות לארץ ישראל ניכרת גם בחיבוריו ובספרו כתם פז. כשדן במנהגי שבועות, הוא כותב: "אנחנו נוהגין בכל ליל א' שבועות בל"ב פיוטים המיוסדים אצלינו עפ"י סוד החכמה, א-ל-א-להי ישראל יעזרנו לאומרם בארץ הקדושה". והוא חוזר על משאלת ליבו זו גם בסיום פירושו לזוהר: "אחילה לא-ל יקימנו ואחיה לפניו עד השלימי כל ספר הזוהר בארץ הקדושה".

...

רבי שמעון הנהיג את קהילת טריפולי במשך ל"ט שנים, הורה להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. תיקן להם סדר תפילות כמנהג הספרדים, ותיקן מורים לנערי תלמוד תורה ומהגדיים נעשו תישים.

עם היותו מורה-הוראה שימש רבי שמעון לביא גם כדיין. בתפקיד זה "שם להם (לבני טריפולי) חק ומשפט" והניח את היסודות לבית-הדין שבטריפולי, שנעשה ברבות הימים אחד מבתי-הדין המפורסמים בצפון אפריקה.

...

בקיאותו וגאונותו בתורת הסוד יחד עם דאגתו שדברי הזוהר הקדוש יהיו ברורים ומובנים הביאו לידי כך שחיבר את ספרו הגדול כתם פז - פירוש על דברי הזוהר הקדוש.

כמאתיים ושלושים שנה היה פירושו של רבי שמעון לזוהר גנוז בכתב-יד, ורק בשנת התקנ"ה (1795) ראה אור הפירוש על סדר בראשית (בשני חלקים), בהשתדלותם של עשירי טריפולי. השם "כתם פז" לא נקבע על-ידי המחבר עצמו שטרם סיים את פירושו לכל הזוהר, אלא נקבע על-ידי רבי חיים יוסף דוד אזולאי (הרב חיד"א), ששהה בזמן הדפסתו של הספר בליוורנו שבאיטליה. רבי שמעון לביא חיבר גם פירוש ל"מלות זרות" שבזוהר, פירוש נדפס בסוף הספר "יד נאמן" לרבי חיים אברהם מיראנדה.

...

תולדות רבי שמעון לביא

רבי שמעון לביא נפטר בהיותו בן מאה שנים, ביום ט"ו באב בשנת ש"מ"ה (1585).

אגדות שונות נרקמו סביב קברו. סופר כי הבאים להשתטח עליו נענים בתפילתם ונושעים. כאשר כבשה איטליה את טריפולי, ברחו ממנה כל תושביה הערביים, והעיר נהרסה. בשנת תרע"א (1911) לאחר הכיבוש, הודיעו הערבים כי קבר בעל סגולה זה שייך להם. הסכסוך בין היהודים למוסלמים על קברו גבר, עד שיצאה משלחת מרומא לבדוק את הקבר. כשנפתח הקבר, נמצא שם ר' שמעון, שלם בגופו ועטוף בטלית מצויצת כביום פטירתו.

הפיוט "בר יוחאי" בקהילות ישראל

לפיוט "בר יוחאי" שחיבר רבי שמעון לביא, נודע מקום נכבד בין הפיוטים הקבליים שזכו לתפוצה רבה בכל קהילות ישראל. את ראשית דרכו עשה הפיוט "בר יוחאי" בטריפולי - שם הושר בנעימה שהלחין רבי שמעון לביא בעצמו. והוא גם הושר בתרגום לערבית היהודית. ברבות השנים הגיע לערי צפת שבארץ - ישראל, בה נתקבל באהבה ובקדושה על-ידי תלמידי רבנו האר"י ז"ל שהכירו בקדושת הפיוט הנורא הזה. מארץ - ישראל הופץ הפיוט על-ידי תלמידיהם של האר"י ורבי משה קורדובירו בגולה כולה, והוא נדפס לראשונה כבר בראשית המאה ה- י"ז.

גם בקהילות אשכנז התקבל הפיוט, ורבי יששכר בער מקרעמניץ הדפיסו כפראג בשנת השע"א (1611) בראש ספרו "אמרי בינה", ביאור על "מלות זרות" בזוהר, בשל היותו "שיר שבח להרשב"י זצ"ל, שהובא מארץ הקדושה". שנה לאחר מכן נדפס בקראקא בספר "תיקוני שבת". כשנדפס בליוורנו בשנת 1795 ספרו "כתם פז", פירושו של רבי שמעון לזוהר, כונסו בסופו שירו "בר יוחאי" ופיוטים נוספים שחיבר.

...

רבי שמעון לביא הקדיש את הפיוט "בר יוחאי" לכבודו של התנא רבי

תולדות רבי שמעון לביא

שמעון בר יוחאי. מבין שורותיו של הפיוט ניכרת בקיאותו של המחבר בתורת השיר והמשקל ובתורת הקבלה. השיר כתוב על-פי הסגנון האיטלקי, כלומר בשיטת התנועות. משובצים בו ביטויים מקראיים, מאמרים ורעיונות מדברי חז"ל, וכן ביטויים מן הזוהר ומעולם הקבלה. השיר בנוי עשרה בתים, בראשיתו של כל אחד מהם מופיעה אות אחת משמו של המחבר.

הפיוט תורגם לערבית-יהודית, לדינו, ופרסית, והוא מושר בקהילות רבות במערב ובמזרח בליל שבת - בחלקן בבית הכנסת, ובחלקן בסעודת ליל השבת - ובל"ג בעומר.

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

1. אם נתבונן בכל פיוט זה לא נזכר רשב"י כי אם בתואר **בר יוחאי**, ואביו יוחאי היה אדם גדול כמבואר בזוהר הקדוש (הקדמה דף יא ע"א), דר' פינחס הוה שכח קמיה דר' רחומאי בכיף ימא דגנוסר ובר נש רב וקשישא דיומין הוה ועינוי אסתלקו מלחמי אמר לרבי פינחס ודאי שמענא דיוחאי חברנא אית ליה מרגלית אבן טבא, וכו'. ע"כ. הרי שהיה מהחבריא קדישא של אלו התנאים. והנה כל גילוי של סודות התורה מגיעים בהתגלות החסדים, שכאשר יש דינים נסתמים שערי סודות התורה. והחסדים יונקים מהאב, נמצא שכל השפע שקיבל רשב"י וגילוי סודותיו הוא מאביו, וכן כתב בליקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ס), דרשב"י בוודאי היה לו חסדים מצד אביו ר' יוחאי, שהיה גדול בישראל. וע"כ אמר ר"ש לרבי עקיבא בפסחים (דף קיב ע"א), ואם לאו אני אומר ליוחאי אבא, היינו שאני אומר להתורה שהוא בחינת יוחאי אבא, בחינת החסדים מצד האב, שמשם התגלות התורה. כי התגלות התורה, הוא התגלות החסדים. ע"כ.

בַּר יוֹחַאי¹ נְמַשְׁחַת² אֲשֶׁרֶיךָ שֶׁמֶן שִׁשׁוֹן³ מַחְבִּירֶךָ

2. הוא לשון גדולה וכמבואר בכתוב "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתנים למשחה" (במדבר יח, ח), ופירשו חז"ל בסוטה (דף טו ע"א), למשחה - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין. וע"ע בזבחים (דף כח ע"א).

3. כבר אומר הכתוב "אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבירך" (תהילים מה, ח), ופירש רש"י כל לשון גדולה נופל עליה לשון משיחת שמן כדת המלכים. ע"כ. והאבן עזרא פירש דהמזמור נאמר על המשיח, ומחבירך - הם חסידים אחרים בדורו. ע"כ. וזהו שאמר הפייט על רשב"י שקיבל תואר גדולה יותר מחבריו. ונראה שהתואר גדולה הוא מה שאמרו בזוה"ק (ח"ג דף קכד ע"ב) בספרא דא יפקון מן גלותא ועיין שם שמבואר עוד יותר

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

ובתוקף המרירות מזריח שם פלאו
למתקן. ע"כ. וכן היה הדבר אצל
רשב"י. ומבואר בזוהר (פרשת ויקרא דף
י"ב ע"ב), דשרש הדינים בבינה, כמ"ש
בינה דינין מתערין
מינה, "אני בינה לי
גבורה" (משלי ח, יד).
ושם מ"ב בבינה.
[ע"ע בזה בליקוטי
מוהר"ן תורה מא],
ואמרו חז"ל במגילה
(דף יז ע"ב) דבינה
אחרי קדושה. והיינו

שתיקנו את ברכת אתה חונן - שהוא
בקשה על בינה, אחרי קדושה, שכן
משורש הקדושה יוצאת הבינה. וזהו
שאמר נמשחת ממידת הקודש -
דשמן הקודש שהוא הבינה שהם כח
מידת הדין, שורשו במידת הקדש.

5. כבר התבאר שמידת רשב"י
בתוקף דיני הקדושה. וידוע שזה
כנגד זה עשה אלקים, ותוקף הדינים
של כוחות הסטרא אחרא נמתקים
בגבורות של הסטרא דקדושה שהיא
בחינתו של יצחק אבינו ע"ה. וע"ע
במה שכתב בזה בספר סידורו של
שבת (ח"א שורש ו ענף א), ואכמ"ל.
ואמרו חז"ל בזבחים (דף פח ע"ב)

כשיתגלה הספר הזוהר בדא יפקון מן
גלותא. ובספר בדגל מחנה אפרים
(פרשת בשלח שמות יד, ח), דזהו שמרומז
בפסוק "ובני ישראל יוצאים" - היינו
מן הגלות, "ביד
רמה" - ותרגומו
בריש גלי, ברי"ש
- ראשי תיבות ר"בי
ש'מעון ב'ר י'וחאי,
גלי - כשיתגלה
ספרו הקדוש ספר
הזוהר אז בדא יפקון
מן גלותא. ע"כ.

4. בזוהר (רעיא מהימנא פרשת בהר דף קט
ע"ב) איתא, "שמן משחת קדש"
(שמות ל, כה) איהו מסטרא דשמאלא
דאתמר בה "וקדשת את הלויים".
ע"כ. והיינו שהלויים הם מכח מידת
הדין, ואמר הפייט שרשב"י נמשח
בשמן משחת קדש - היינו ממידת
הדין שכן אין הדין מתמתק אלא
בשורשו. וכבר כתב ריקאנטי (פרשת
תצוה שמות פרק כח פסוק א), ואל תתמה
אחרי שכן הלויים הוא מדת הדין של
מעלה, איך יצא אהרן מהם שהוא
הפך מדתם, כי כך דרכו של הקב"ה
יתעלה, מוציא אש ממים ומים מאש,
מתוך מים מלוחין מוציא המתוקים

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

ובערכין (דף טז ע"א) שהציץ מכפר על עזות פנים, בציץ כתיב "והיה על מצח אהרן" (שמות כח, לח), ובעזות פנים כתיב "ומצח אשה זונה היה לך" (ירמיה ג, ג).

ע"כ. והיינו שעזות דטומאה מתכפרת

בעזות דקדושה. ומידתו של רשב"י הייתה עזות דקדושה, שלא חת להוכיח את החוטאים ואף הקפיד על אלו שעזבו חיי שעה כמבואר בשבת (דף לג ע"ב), וזה הטעם שמבואר בנדרים (דף סו ע"ב), שהוא דאמר לה לדביתהו קונם שאי את נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לרבי יהודה ולרבי שמעון, ר' יהודה טעים, אמר: ק"ו, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו - אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים המאררים בספק, ואני - על אחת כמה וכמה; רבי שמעון לא טעים, אמר: ימותו כל בני אלמנה ואל יזוז שמעון ממקומו, ועוד, כי היכי דלא לתרגלי למינדר. ע"כ. וסתם רבי שמעון הוא רשב"י, ששמר על כבודה של תורה בעזות דקדושה. וזהו שאמר **נשאת ציץ נזר הקודש** - שמידתו היתה כציץ שעל מצח הכהן הגדול שהיה מכפר על עזות פנים, בבחינת עזות דקדושה.

6. על פי מה שביארנו יתבאר מה שאמר **חבוש על ראשך פארך** - שכן אומר הכתוב "פארך חבוש עליך" (יחזקאל כד, יז) ודרשו חז"ל בברכות (דף יא ע"א) דאלו הם התפילין הנקראים פאר. והיינו התפילין שבראש שכן אומר הכתוב "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר" (ישעיהו סא, ג), והיינו על תפילין שבראש וכמו שאמרו חז"ל בתענית (דף טז ע"א) והיכא מנח להו לאפר שנותנים בתענית? - אמר רבי יצחק: במקום תפילין, שנאמר "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר". ופרש"י דהיינו במקום שמוחו של תינוק רופס. ע"ש. ותפילין של ראש סודם הוא גם כן בגבורות, וזהו סוד מ"ש הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" ודרשו חז"ל בברכות (דף ו ע"א), דהם תפילין שבראש. דהגבורות דקדושה הם המתמודדים ומכניעים את הגבורות שבסיטרא אחרא. וזהו נמי מ"ש חז"ל בברכות (דף ז ע"א), "וראית את אחורי" - שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין. ע"ש. והיינו סוד אחוריים שהם מידת הדין

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

היונקת מהאחוריים שהם הגבורות, כמבואר בבא קמא (דף נ ע"ב). שפסוק זה הוא מראה על התגברות הדינים וכמבואר בזוהר חדש (פרשת אחרי מות דף עח ע"ב), ואריך רוגזא מן אפין דאסתלקו בחוביהון דישאל הה"ד "וראית את אחורי ופני לא יראו". ע"כ. וזהו שהשתמש הפייט בלשון הכתוב

כבֹּשׁ עַל רֹאשׁךָ פֶּאֶרְךָ - דפאר אלו תפילין שבראש, והם מידתו של רשב"י בגבורות דקדושה. וכמשנ"ת. וע"ע במ"ש לקמן בסוד התפילין שגילה רשב"י ומשם בארה.

7. אמרו חז"ל באבות (פ"ו מ"ג), דאין טוב אלא תורה. וזהו מושב טוב ישבת, שכן מבואר בגמרא בשבת (דף לג ע"ב), שבתחילה אזל לבית המדרש ורק אחר כך ברח למערה. ומושבו בתחילה היה מושב טוב, בבית ה'. ואחר כך כשחשש שאשתו תגלה היכן הוא אם יתפסוה הרומאים וייסרוה, יצא מהבית מדרש והתחבא במערה מחוץ לעיר, שכן דרך המערות שהיו מסביב לעיר ולא בתוך העיר שאפשר להנזק מהם

8. כתב המלבי"ם (שמואל א פרק יט פסוק יח) דיש הבדל בין ניסה ובריחה, שהניסה היא אם רודפים אחריו, או שהסכנה קרובה, וכאשר אין הסכנה גדולה כ"כ, כתיב ויברח. ע"כ. וכאן אמר הפייט

**בֶּר יוֹחָאִי, מוֹשֵׁב
טוֹב יִשְׁבֶּתָּ, יוֹם נִסְתָּ,
יוֹם אֲשֶׁר בְּרַחֲתָּ,
בְּמַעֲרַת צוּרִים⁹**

דבתחילה נס רשב"י שכן כשיצא מהבית מדרש היתה הסכנה קרובה, ואחרי שנתרחק כבר לא נס אלא ברח, וזהו שאמר **יום נסת, יום אשר ברחת**. במערת צורים - שהוא מקום מבודד שאפשר להתעלות בו בתורה, וכמ"ש בפירוש קרבן העדה על הירושלמי שבת (פ"א ה"ג) שהאדם שהוא ירא חטא צריך שיתבודד מחברת אנשים וישב במדבר או במערת צורים כמו שעשו ראשונים ועי"ז עיקר שריית רוח הקודש. ע"כ

9. צור הוא כינוי למלכות וכמ"ש לבאר בזה במתומ"ד (פרשת בשלח דף סד ע"א עמוד תשי), דהטעם שהמלכות נקראת צור לפי שיש בה שם אלהים דהיי"ן כזה" אל"ף למ"ד

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

מזהיר לחבריא דיליה על האחדות,
והיה מעלה הגבורות לשרשן על ידי
תשובה, והגבורות מודים להחסדים
שיתגלו על כנסת ישראל, לכן אנו

עושין ביום הילולא

דיליה יום - טוב,

שיום ל"ג בעומר

שהוא הוד שבהוד

נמתקו כל הגבורות בשרשן. ע"כ.
וכבר ידוע שמידת ההוד היא מידתו
של אהרן הכהן וכתב ר' צדוק
הכהן מלובלין בספר פרי צדיק
(בראשית במאמרו לחנוכה אות ב), דעל
אהרן הכהן נאמר "כי שפתי כהן
ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו"
(מלאכי ב, ז), ואהרן הוא שורש תורה
שבעל פה והוא המרכבה למדת
הוד. ומשה רבינו שהוא שורש תורה
שבכתב שהוא מימינא הוא מרכבה
למדת נצח שהוא מימין. ע"כ. ואם
נתבונן נראה שעיקר כל תורת הסוד
וחכמת הקבלה היוצאים מתורת
רשב"י היא בתורה שבעל פה, ולהכי
נקרא שמה חכמת הקבלה שמקבל
האדם את הדברים איש מפי איש.
והטעם לזה שמידת רשב"י היא
מידת ההוד וכאהרן הכהן שמידתו
הוד, והיה השורש תורה שבע"פ.

ה"ה יו"ד מ"ם שעם הכולל עולה
בגימטריא צור. עכ"ד. והיינו שהגיע
למקום משכן המלכות כדי להעלותה.

10. באומרו שם

קנית הודך

והדרך - ירמזו

על מידת ההוד,

ובמידת ההוד יש בה גם כן דין
וכמ"ש הצ"ח בברכות (דף נח ע"א)
כי מידת ההוד יש בו מדת הדין,
כי הוד למפרע הוא דוח, וכן כתוב
בפסוק "והודי נהפך עלי למשחית"
(דניאל י, ח), רמז בזה כי כאשר נהפך
ההוד אז הוא למשחית. ע"כ. וזכה
רשב"י למידת ההוד, ועל כן מיד
כשהיה מקפיד על אדם כלשהוא
היה ניזוק אותו אדם כמבואר
בשבת (דף לג ע"ב), שכל מקום שנתן
עיניו נשרף, ושם (דף לד ע"א), במה
שהקפיד על כמה אנשים ומתו ועוד.
וכתב בספר מאור ושמש (ויקרא רמז
ל"ג בעומר), דביום ל"ג לספירה שהוא
'הוד שבהוד' אז נמתקו כל הגבורות
בשרשן והגבורות מודין להחסדים
נתקן זו המדה, לכן נהפך לתלמידי
רבי עקיבא היום הזה ממות לחיים.
ורבי שמעון בן יוחאי היה תמיד

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

פרשת כי תצא אות יג) דאף דאהרן הכהן מרכבה למדת הוד, רק מדת ההוד ניתנה למשה רבינו ועל ידה זכה להשיג עד מדת כתר עליון. ודו"ק.

ומה שאמר **הודך והדרך** - יבואר ע"פ מ"ש בספר דף על הדף שבת (דף פח ע"ב) לבאר מה שאמרו המלאכים "אשר תנה הודך על השמים" (תהילים ח, ב), והוא על פי מה שכתב המלבי"ם בספרו התורה והמצוה (פרשת קדושים סימן לח ובביאור המילות על התהילים פרק צו פסוק ו), ביאור החילוק שבין הוד להדר, שהדר הוא היופי החיצוני, כמו "פרי עץ הדר", ואילו הוד הוא היופי הפנימי, ולזה אמרו דייקא תנה "הודך" היינו פנימיות התורה, אותה תתן על השמים. ולזה ענה להם מרע"ה שפנימיות התורה ומצוותיה המעשיות משולבות וכרוכות יחד, מבלי אפשר להפריד ביניהם, וכיון שמצוות המעשיות לא שייך אצל המלאכים, גם פנימיות התורה בע"כ ניתן לבני ישראל. עכ"ד. וכאן אמר הפייט **שם קנית הדך והדרך** - היינו שזכה רשב"י להתעלות בין בסודות התורה ובין בחלק הנגלה שבה וזהו הודך - חלק הסוד, והדרך - החלק הנגלה. והקדים הודך להדרך

וזהו הטעם שלא התגלה ספר הזוהר מיד בעת רשב"י אלא רק באלף החמישי שכבר כתב ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו פרי צדיק (בראשית במאמרו לחנוכה אות ג), דאיתא בזוהר (ח"ג דף רמג ע"א) דהאלף החמישי הוא שכתוב בו "כל היום דוה" (איכה א, יג), כי אז היה התחלת השני אלפים ימות המשיח אילו זכו ישראל. והתחילו אז דורות האמוראים ויסוד תלמוד בבלי מכי אתא רב לבבל והיה התפשטות תורה שבעל פה שהוא ממדת הוד וסבלו ישראל אז גזירות רבות ונתקן תיבת דוה להיות הוד. והאלף החמישי כנגד מדת הוד כידוע. ע"כ. ומידת רשב"י היא ג"כ מידת הוד, ועל כן דוקא באלף החמישי שמידתו הוד, התגלה ספר הזוהר הקדוש.

ואל תתמה שאם רשב"י מידתו הוד א"כ שייך יותר לאהרן ולא למשה שמידתו נצח, והלא כבר כתב האר"י (שער מאמרי רשב"י פרשת בראשית) שרשב"י הוא ניצוץ משה רבינו. וע"ע במה שכתב בזה הרב חיד"א בגליון הזוהר הקדוש (הקדמה דף יד). ולפי הדברים האמורים היה צריך להיות ניצוץ אהרן?, דכבר כתב בר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק (דברים

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

שכן זכה רשב"י להתעלות בחלק אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, הסוד יותר.

שנאמר "עצי שטים עמדים" (שמות

כו, טו). תניא נמי הכי: עצי שטים

עמדים - שעומדים דרך גדילתן.

דבר אחר: עמדים

- שמעמידין את

ציפויין. דבר אחר:

עמדים - שמא

תאמר אבד סיברם

ובטל סיכוין,

תלמוד לומר עצי שטים עמדים

שעומדים לעולם ולעולמי עולמים.

ע"כ. חזינן שג' דברים נאמרו בעצי

שיטים שעומדים דרך גדילתן,

שמעמידים את ציפויים, שעומדים

לעולם ולעולמי עולמים. והנה

מעלות אלו יראו על סדר, שעומדים

דרך גדילתן, ועל מידת הסבלנות

ובחינת נושא בעול עם חברו והינו

שמעמידים את ציפויים ולא מסלקים

את מי שאינו מהם או דומה להם,

וקיום תמידי המראה על חוזק ואמיתו

הדבר, שכן אומר הכתוב "שפת אמת

תיכון לעד" (משלי יב, יט), וג' בחינות

אלו צריך שיהיו לרב המלמד את

תלמידיו, שילמד מסודר, ויהיה סבלן

כמאמר חז"ל באבות (פ"ב מ"ה), לא

הקפדן מלמד, ושילמד תורת אמת

שתהיה קיימת לעולם, ואמרו חז"ל

ולזה ירמוז נמי מ"ש שם קנית - דתיבת

ש"ם בגימטריא שם

הוי"ה שהוא השם

הנסתר, ושם שד"י

שהוא השם הנגלה,

ולכך נכתב מחוץ

למזוזה, וכמ"ש רבי

ידידיה שמואל טאריקה בספרו בן

ידיד על הרמב"ם (הלכות תפילין ומזוזה

וספר תורה פרק ה הלכה ד) דשם שד"י

הנוהגים לכתוב מבחוץ הוא השומר

וכמו שכותבים חותמות ע"ג המזוזה

לשמירה וע"ז הוא דקאמר רב הונא

בפ' הקומץ כי היכי דנטריה דבימי

התלמוד נמי היו נוהגים כן לכתוב

שם שד"י במזוזה לשמירה וכן נראה

בס' הזוהר פ' ואתחנן (דף רסו ע"א)

ושם נראה בהדיא דשם שד"י הוא

השומר ודחלין וערקין ולא קרבין

המזיקין לפתחא עיי"ש ולכן כותבין

אותו בחוץ לא בפנים דעיקר מזוזה

לאו לשמירה. ע"כ.

11. איתא בסוכה (דף מה ע"ב), אמר

חזקיה אמר רבי ירמיה משום

רבי שמעון בן יוחי: כל המצות כולן

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

אלו שיש להם בחינות אלו שיהיו המורים והמלמדים של עם ישראל.

עוד יש לבאר מה שאמרו חז"ל שם **"עצי שטים עומדים"** - שעומדים לעולם ולעולמי עולמים. ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלא אליעזר בני עמי - מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואלמלא יותם בן עוזיהו עמנו - מיום שנברא העולם עד סופו. ע"כ. ולכאורה יש להתבונן מה סמיכות יש בין מימרת עצי שטים עומדים למה שאמר רשב"י יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין? ונראה לבאר בזה, דכמו שעצי השיטים קימים לעולם ולעולמי עולמים, כן זכותו של הצדיק, וזהו שאמר בר יוחאי עצי שטים עומדים - שזכותו של בר יוחאי היא כמו העצי שטים שקימים לעולם שכן יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין, וכן כל אלו שהם בכלל **לימודי ה' הם לומדים**, שבכח התורה יש זכות ניצחית ללומדיה ומלמדיה, שהם מגבירים את האור המופלא, הוא אורה של תורה היוקד באדם ומחייהו כדברי חז"ל בכתובות (דף

במועד קטן (דף יז ע"א), אם רבך דומה למלך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. ע"כ. ובזהר (פרשת תרומה דף קע ע"א) איתא, "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים" (שמות כו, טו), וכתב "שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים וגו'" (ישעיה ו, ב) עובדא דמשכנא באינן קרשים כגוונא דאינן שרפים (בהאי אתר) אלין עומדים ואלין עומדים, וכו', ע"כ. והיינו שקרשי המשכן הם כנגד מלאכי שמים. וזהו שאמר הפייט עצי שטים עומדים - שהיא בחינת מלאכי השרת שזכה רשב"י להגיע אליה, והתקיים בו אם רבך דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. והיה בו גם את ג' המעלות הנצרכות לרב המלמד תלמידים, וזהו שאמר לימודי ה' הם לומדים. והלומדים תורת ה' כתיקנה ובאמיתותה בסדר נאות וכהוגן עם רב המסביר להם פנים, זוכים לאור מפלא **אור היקוד הם יוקדים** - שהתורה דכתיב בה "הלא כל דברי כאש נאם ה'" (ירמיה כג, כט), עולה ובוצרת וכמעשה המובא בתוספות בחגיגה (דף טו ע"א ד"ה שובו), על התנאים שלמדו תורה בליל המילה של אֵלִישַׁע אחר. ע"ש. וזהו שסיים ואמר **הלא המה יורוך מורך** - שרק

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

קיא ע"ב), אור תורה מחייהו. ומסיים ואומר **הלא המה יורוך מוריד** - שאצל כאלה תלמידי חכמים תלך ללמוד ולקבל הוראותיהם.

אפין ומתברכאן
כל חקל תפוחין
קדישין, ומההוא
טלא אנגיד [נמשך]
לאינון דלתתא,
ומלאכין קדישין
אתזנו מניה, כל חד
וחד כפום מיכליה.

**מפלא¹² אור היקוד
הם יוקרים, הלא
המה יורוך מוריד:
בר יוחאי, ולשרה
תפוחים¹³, עליה**

12. עיין עוד לקמן
מה שכתבנו
לפרש בתיבות **אור**
מופלא רום מעלה,
מהו האור המופלא
ומשם בארה.

הדא הוא דכתיב "לחם אבירים אכל איש" (תהילים עח, כה), ומההוא מזונא אכלו ישראל במדברא. א"ר שמעון כמה בני נשא מתזנין בהאי זמנא מניה, ומאן אינון אלין חברייא דמשתדלי באורייתא יומי ולילי, וכי סלקא דעתך מההוא מזונא ממש, לא, אלא כעין ההוא מזונא ממש, דשקיל על חד תרין [היינו שמאכל התלמידי חכמים הוא יותר עליון מהמן, וכמו שמפורש בהמשך דברי הזוהר הקדוש]. ע"כ. ומפורש יוצא שהתלמידי חכמים הם אלה שנזונים מהטל הקדוש ומהשפע האלוקי כאוכלי המן, ומעין זה מבואר במכילתא דרבי ישמעאל (פרשת בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא), שהיה ר' שמעון בן יוחאי אומר לא ניתנה התורה

13. הנה המקום שנקרא שדה תפוחים הוא בלשון הזוהר הקדוש חקל תפוחין, והוא מקום משכן הנפשות הרוחניות, וכמבואר במלבי"ם בשיר השירים (פרק ח) על הפסוק "תחת התפוח עוררתיך" וז"ל, זה הוא יען שהנפש היקרה הזאת היא אצולה ממרום וממקום קדוש תתהלך. כי בעת עוררתי אותך ממקומך לרדת אל הגויה, היית תחת התפוח **בחקל תפוחין קדישין** באצילות העליון בעולם האורה ששם מקור הנשמות, שמה חבלתך אמך בעת נקשרת בחבלי יולדה אל אמך שהיא הגויה שמה היית תחת התפוח העליון, וגם שמה חבלתך ילדתך כי שם שרשך, והיית שם עצם רוחני נבדל חיה ורבת

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

לדרוש אלא לאוכלי המן. ע"כ. (בראשית תרע"ג) הביא מה שמטו ואמרו ומפורש יוצא שמהמקום שניזונות הנשמות קודם ביאתם לעולם, משם ניזונים הצדיקים, ואדרבא הצדיקים ניזונים ממקום גבוה יותר, וזהו שאמר ולשדה תפוחים - היינו לאותו מקום משכן הנשמות הניזונות מהשפע

ללקוט בו מרקחים¹⁴,
סוד תורה כציצים

ופרחים¹⁵,
14. ו ב ז ו ה ר

הקדוש (פרשת

בלק דף רט ע"א) איתא מהו מרקחים כמה דאת אמר "מכל אבקת רוכל". ע"כ. ופירש במתוק מדבש שם (עמוד תרעו) דהמרקחים הם נשמות הצדיקים הנותנים ריח טוב בתורתם. ושיבח את רשב"י שעלה לחקל תפוחין קדישין ללקוט סודות התורה מנשמות קדושי עליון הנמצאים שם.

15. מפרש מה לקט בחקל תפוחין

קדישין, שלא השתמש בשפע אלא להרבות בו סודות תורה כציצים ופרחים, לפאר ולשבח את התורה על ידי גילוי סודותיה הטמונים בה. ויש להתבונן בזה שע"פ סדר המקרא ומציאות העניין היה לו לומר כפרחים וציצים שכן אומר הכתוב "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים" (במדבר יז, כג)

האלוקי, עלה רבי שמעון בר יוחאי ללקוט בו מרקחים, ולקבל את השפע הרוחני האלוקי משם. שכן הצדיק שבכל דור ודור ממנו יורד השפע האלוקי וכמ"ש רבי אליעזר ב"ר אליהו אשכנזי (היה נכדו של רבי יוסף קולון - מהרי"ק, גדול חכמי איטליה בסוף תקופת הראשונים) מעשי ה' מעשי אבות (פרק ב פרשת לך - לך) על הפסוק "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (בראשית יב, ג), פירושו שכל העולם יתברכו בו ויקבלו ברכה ושפע על ידו כמו שאמרו בגמרא בתענית (דף כד ע"ב) כל העולם ניזון בשביל חנינא בני, כי מפני הצדיק יתברך כל הדור. ע"כ. וכן כתב רבי פינחס הורוויץ רבה של פרנקפורט דמיין, בספרו פנים יפות על התורה (במדבר פרק כ פסוק א), ע"ש. ובספר אמרי אמת

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

וכ"כ במצודת ציון (ישעיהו פרק כז פסוק ו) יציץ - כעין הפרח וגדול ממנה. והיינו שבתחילה מתחיל הפרח ואחר כך הציץ. ולא חש לזה המחבר שלא להרוס משקל השיר, דתיבת מרקחים עולה עם תיבת פרחים.

שכן אותות כד"ט עולים בגימטריא ל"ג. ודו"ק.

ולפי זה יש לדרוש עוד שלכך רשב"י הוא זה שדרש ואמר בגמרא ביבמות (דף סא ע"א), שעם ישראל קרויים אדם

נַעֲשֶׂה אָדָם¹⁶ **נֶאֱמַר**
בַּעֲבוּרָךְ¹⁷

ואין אומות העולם קרויים אדם. שכן רשב"י זוכה לתואר 'אדם' והכיר שמעלה זו שייכת לעם ישראל בלבד.

17. כאן ביאר ההישג הרוחני שהגיע רשב"י מלקיטתו בשדה התפוחים - הוא חקל תפוחין קדישין, שלא השתמש באותו השפע לעצמו לצורך ענינים גשמיים, אלא רק לענינים רוחניים, וזהו סוד תורה כציצים ופרחים, שהם הטעמים הנפלאים והרמזים המיוחדים שיש בכל אות בתורה, ואדם שמבין שזוהי תכלית הבריאה, לעמול בתורה, וכמ"ש חז"ל בסנהדרין (דף צט ע"ב) על הכתוב "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז) דהיינו עמל תורה, ולא לשקוע בענינים גשמיים, ובשביל אדם כזה נברא העולם, שכן דרשו חז"ל במדרש רבה (בראשית פרשה א אות א), "בראשית ברא אלקים" (בראשית א)

16. נראה לרמוז בזה ע"פ מ"ש בזה"ק פרשת פיקודי (דף רסא ע"ב ובתומ"ד עמוד תקו), דבשם זה של אכדט"ם גרע אותיות לה"י דאלהי"ם שגימטריא מ"ה, לאותיות כד"ט שגימטריא ל"ג. ושם זה (אכדט"ם), הוא שם הרחמים, וממתיק שם אלהי"ם שבגבורה. ע"כ. ולפי זה נראה לרמוז שעל רשב"י נאמר תואר 'אדם' העולה בגימטריא מ"ה, הרומז על אותיות לה"י שבשם אלהי"ם המורה על הדין, ורשב"י בכוחו וגבורתו מיתק את הדין, וכמו שאמר בסוכה (דף מה ע"ב), יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין. ע"כ. ושינה אותיות אלו לאותיות כד"ט העולים ל"ג, ושם אלהי"ם שבגבורה לשם אכדט"ם שברחמים, ומן השמים זכו לו שיום ל"ג בעומר יהיה יום ההילולא שלו,

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

א), בשביל התורה שנקראת ראשית, במועד קטן (פרק אלו מגלחין סי' ומנגד דרשו במדרש רבה (שם), ג), פירוש נפרעין מן המתים בשביל ישראל שנקראו ראשית והא כישד? ועל פי האמור יבואר שזהו בשביל עם ישראל

שישקיעו עצמם בתורה ובשביל מטרה נעלה זו נברא העולם, וזהו נעשה אדם - שמה

שאמר הקב"ה למלאכים "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (בראשית א, כו), התכוון לאדם השלם בבחינה שאמרנו, ולזה זכה להגיע רשב"י, שביטל כל עכרות החומר כשהיה במערה, והתרחק מכל דבר גשמי.

18. אם נתבונן נראה, שהפייט שילב בין כל מעלותיו והשגיו הרוחניות של רשב"י, את המלחמה שלו עם המקטרגים, ושוב חוזר ושונה בשבח מעלותיו של רשב"י, והטעם לזה לפי שהמשבח את המת, ואין המת ראוי לשבח זה מעלה קטרוגים על אותו אדם, וכדאיתא בגמרא בברכות (דף סב ע"א)

19. **אש דת** זו התורה שנאמר "מימינו אש דת למו" (דברים לג, ב), ודרשו חז"ל בברכות (דף ו ע"א) כן על התורה. והיינו שנלחם מלחמות התורה, ולא נשא פנים לאיש, ושהיה צריך להוקיע את מעשה הרומיים הוקיע, למרות שהסתכן בנפשו, כמבואר בגמרא בשבת (דף לג ע"ב), דתורת אמת כתיב בה, וככל שיש באדם יותר תורה כן דבק הוא במידת האמת.

כשם שנופרעים מן המתים כך נפרעין מן הספדנים. וכתב הרא"ש

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

20. לעיל שיבח את רשב"י במעלת
ההוד והדר, ועיין שם מה
שכתבנו בס"ד לבאר בזה. והנה
בזהר חדש (פרשת חקת דף פו ע"א)
איתא, "משכני

י תברך - עושים
כן. וכן היתה
הנהגתו של רשב"י
שהעניש לחוטאים
המפרידים את
העולמות העליונים

וְחָרַב הוֹצֵאתָ
מִתְעַרְהָ, ²⁰ שְׁלֶפֶת
נֶגַד צוֹרְרֶיךָ;²¹

בחטאיהם, וכמבואר בגמרא בשבת
(שבת דף לג ע"ב - לד ע"א).

21. יש להתבונן בכמה מעשיות
שבהם רשב"י היה נזקק
למלכות הרומית, ולא השתמש בכוחו
לשברם ולהכריתם, אלא בהשתדלות
הטבעית, וכדוגמת המעשה המובא
בגמרא בשבת (דף לג ע"ב), שהלך
ונחבא במערה - ולא התפלל שימותו
הרודפים אותו. וכיוצא בזה בגמרא
במעילה (דף יז עמוד ב), שביטל את
הגזירה על ידי השד בן תמליון, ולא
נתן עיניו במלכות רומית ונשרפה.
ומנגד כלפי עם ישראל מצאנו
שהעניש את החוטאים מיד, וכמבואר
בגמרא בשבת (דף לג ע"ב - לד ע"א)
בכמה מעשיות. ומאי שנא? ועוד
יוקשה שכן אומר הפייט **שלפת נגד**

אחריו נרוצה" (שיר
השירים א, ד), לקבל
דא כתיב "חגור
חרבך על ירך
גבור" (תהילים מה,

ד). דא "חרב לה' מלאה דם" (ישעיה
לד, ו), לאתפרעא מחייביא דגרמין לה
פרודא מלעילא קרבית יתה לגבך
לרחמא עלמא ותתבסמון כחדא. וכד
אתקריבת ביה אתלבש בהוד והדר
הדא הוא דכתיב "הוד והדר לבשת"
(תהילים קד, א). ע"כ. והיינו שאותם
האלה החוטאים וגורמים פירוד
בעולמות העליונים, עונשם בחרב,
וזהו מה שאמר הכתוב "חרב לה' מלאה
דם", ולאחר שהסתלקו המפריעים
והגורמים לפירוד, ומתקרבים
העולמות מתלבש בהם בחינת הוד
והדר. נמצא שהחרב המענישה היא
חלק מהעניין של חיבור העולמות.
וזהו שאמר **וחרב הוצאת מתערה** -
היינו שהחרב לא תמיד גלויה שבדרך
כלל נמצאת מכוסה [תערה היינו
נדנה כמבואר בכתוב שמואל א,

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

צורריך - והלא צוררי רשב"י היו הרומיים ואותם לא העניש?

והנה על הכתוב "וצרתי את צורריך" (שמות כג, כב) תרגם אונקלוס ואעיק לדמעיקין לך. ופירושו שאציק למציקים לך. אלו שעושים לך מועקה אעיק עליהם. הרי שצורריך הם מעיקך, והדבר שמעיק הוא בהרגשת הלב. והבוטח בה' אין לו דבר שמעיק עליו למרות שהוא אפוף צרות רבות, שכן כבר אמר הכתוב "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" (תהילים נה, כג), ופירשו חז"ל בראש השנה (דף כו ע"ב), שיהבך היינו משאך.

וצא ולמד מ"ש כיוצ"ב בספר אבי עזרי על הרמב"ם (בהקדמה לספר נשים), וז"ל, בפרשת וילך (לא, יז) נאמר, "ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה" ויש לדקדק שמתחיל ברעות רבות וצרות ומסיים ברעות לבד, ולא אמר מצאונו הרעות והצרות האלה? וביארתי שלפי פשוטו רעות נקרא גוף הרעה, וצרות הוא מלשון צר, ואונקלוס מתרגם ועקן היינו שמעיק להאדם, שלפעמים שנמצא האדם במצב כזה שצר לו והעולם

חשך בעדו, ונשבר רוחו בקרבו חוץ מהיסורין שיש לו ע"י גוף הרעה, וזה בא לו לאדם ע"י חוסר האמונה ובטחון בה', ואין בקרבו ואז הוא עשוק ורצוץ כל הימים, אבל מי שיראת ה' נגע בלבבו ומאמין בה' ובהשגחתו הפרטית הצרות אינן צרות ואין מעיק לו ואין מציר לו, וכמו שאמר דוד המלך "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" (תהילים כג, ד), כי בכל ימצא מנוח ותנחומין, וקוי ה' יחלפו כח, ומשום כך אחרי שבא לו ההכרה לאמר על כי אין אלהי בקרבי, בטלה מימילא הצרות ורק הרעות הן רעות, ועל כן אמר ומצאוני הרעות האלה וכו', עכ"ל. ולפי זה יבואר שהצורריך האמיתיים היינו המעיקים של רשב"י לא היו הרומיים או כל אומה ולשון אחרת, אלא אך ורק החוטאים שציערו את הקב"ה הם העיקו על רשב"י, ולכן הוא נלחם בהם וכנגדם שלף את החרב, אך כלפי הרומיים לא טרח להשתמש בכוח החרב הקדושה ומידת הדין.

ומה נאה ומה יאה שבמדרש רבה (במדבר וילנא פרשת פינחס פרשה כא אות ד), רבי שמעון הוא בעל המימרא האומר, שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו שההורג הורג בעולם

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

הזה ויש לו חלק לעוה"ב, והמחטיא ויצא בשלום. הורגו בעולם הזה ובעולם הבא. ע"כ.

ולהורות שהם הצוררים האמיתיים. 23. מצאנו שהמשיל הכתוב את וכמו שהתורה אמרה על המדינים "צרור את המדינים

והכיתם אותם. כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור ועל דבר כזבי בת

בַּר יוֹחַאי, לְמָקוֹם
אַבְנֵי שֵׁשׁ, הַגִּעְתָּ
לְפָנֵי אַרְיֵה לִישׁ,

נשיא מדין אחותם המכה ביום המגפה על דבר פעור" (במדבר כה יז - יח), וגם שם תרגם אונקלוס צרור אעיק - תציק. שמה שהכשילו את ישראל זה הדבר המעיק ביותר. ולכן מידה כנגד מידה צריך להעיק עליהם.

22. יבואר ע"פ מ"ש בחגיגה (דף יד ע"ב) שאמר להם רבי עקיבא כשתגיעו למקום אבני שיש וכו'. ומפורש בזוהר הקדוש (פרשת בראשית דף כו ע"ב) ובתיקונים (תיקון מ), דהוא סוד שבירת הלוחות. ע"ש. ורשב"י הגם שלא מבואר שנכנס לפרדס כמבואר על התנאים הקדומים בגמרא שם, מ"מ ביאר בחכמתו את סוד שבית הלוחות שהם מקום אבני שיש, והגיע לביאור האמיתי בעניין והרי הוא כנכנס לפרדס בשלום

של האריה כמבואר בסנהדרין (דף צה ע"א). ובזוהר הקדוש (פרשת נח דף סג ע"א), איתא שיש ב' בחינות ליסוד הנקרא ליש - "ליש אובד" (איוב ד, יא), כשלא משפיע למלכות, ו"ליש גיבור" (משלי ל, ל) כשמשפיע. ולכך הקדים ואמר הגעת לפני אריה ליש, שהאריה הוא כינוי לחוזק ועולה בגימטריא גבורה, להורות שהליש כאן הוא "ליש גיבור", והיינו שרשב"י על ידי תורתו הגביר את השפע שבמידת היסוד שיוכל להשפיע למלכות. ורמזו כן דוקא בתיבת ליש העולה בגימטריא כשם הוי"ה ושם שד"י. וע"ע במה שיתבאר לקמן על המילים שם קנית.

א"נ יש לפרש דהאי שבח על רשב"י קאי שהגיע לדרגת אריה גימטריא גבורה שהיא מידתו. והוסיף לומת

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

אריה ליש ומבואר באבות דרבי נתן
(פרק מג ד"ה ז' שמות), שנקרא שהכל

נעשה בפיו כמו בצק ליש. ע"ש. היינו
שכח פיו גדול מאד ובכוחו לאבד כל

דבר. והנה מצאנו

שחבריו של רשב"י

היו יראים ממנו הגם

שהיו גם הם אריות

בתורה, מה שלא מצאנו כמעט בשאר

התנאים וכדאיתא במעילה (דף יז ע"ב),

וזוהו אריה ליש, שחששו מפיו הקדוש

של רשב"י שבכח פיו יכול לאבד הכל.

וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת שמות

דף טו ע"א) אמר ר' שמעון בן גמליאל:

ר' שמעון בן יוחאי אריא, ורבי

אלעזר בריה אריא, ולאו ר' שמעון

כשאר אריותא עליה כתיב "אריה

שאג מי לא יירא וגו'" (עמוס ג, ח),

ומה עלמין דלעילא מזדעזעין מיניה

אנן עאכ"ו, גברא דלא גזר תעניתא

לעלמין על מה דשאל ובעי אלא

הוא גוזר וקודשא בריך הוא מקיים

קודשא בריך הוא גוזר ואיהו מבטל

והיינו דתנן מאי דכתיב "מושל באדם

צדיק מושל יראת אלהים" (שמואל ב,

כג). ע"כ.

במה שיבואר בזה לקמן.

25. עיש הוא אחד מכוכבי השמים.

ודרשו חז"ל בברכות (דף נה

ע"ב - נט ע"א) שכוכב

העיש חסר ומבקש

את הכוכבים

שנחסרו ממנו, שכן

בשעה שהקדוש ברוך הוא בקש

להביא מבול לעולם, נטל שני כוכבים

מכימה והביא מבול לעולם, וכשבקש

לסתמה - נטל שני כוכבים מעיש

וסתמה. ע"כ. ורש"י באיוב (פרק לח

פסוק לב) כתב משם המדרש על הפסוק

ועיש על בניה תנחם, ועיש - כוכב

גדול שבכימה והרבה כוכבים קבועים

בו ונטל שני כוכבים ממנה לפתוח

ארוכות המבול ונבקעו במזל טלה

ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם

לה]. ומבואר במדרש תהלים (בובר

מזמור לו פסוק ח), שהקשת לא נראתה

בימיו, שלא היה חשש שיבא מבול

לעולם בדורו של רשב"י. ועל כן

זכר הפייט בלשונו הפיוטית שהעיש

עשאו ככתר וקישוט, שבזכות רשב"י

לא חשש שיטלו ממנו עוד כוכבים.

26. ברוב הדפוסים שמצאתי כתבו

כן בלשון נקיבה, והיינו שמדבר

24. הוא לשון הכתוב במלכים (א,

ז מא), והוא לשון קישוט. ועיין

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

כל אדם להיכנס, לכן כמה פעמים
בזוהר הקדוש כותב רשב"י אוי לי
אם אומר ואוי לי אם לא אומר [עייין
בזוהר הקדוש בהקדמה דף יא ע"ב,

ובפרשת פיקודי דף

רנז ע"ב, ובפרשת

אחרי מות דף עד

ע"ב, ובאדרא רבא

פרשת נשא דף

קכז ע"ב]. והסיבה

שהשווה את סודות התורה לקודש

הקדשים, וכמו שבקודש הקדשים

אם היה הכהן הגדול כשנכנס לשם

מסיח את הדעת מתחייב בנפשו, כן

בסודות התורה, מי שמסיח את הדעת

ומגשים אותם מתחייב בנפשו, שכן

למרות שהזוהר הקדוש ושאר ספרי

המקובלים מלאים בפרצופים ויצירות

חלילה מלחשוב שיש לקב"ה גוף

ודמות הגוף וכבר הזהירו על זה כל

לומדי הקבלה. וכמ"ש בעל הסולם

בהקדמה לתלמוד עשר הספירות

(אות קנו) וז"ל, תנאי חמור יש בעת

העסק בחכמה זאת, שלא יגשימו

הדברים בעניינים מדומים וגשמיים,

שעוברים בזה על: "לא תעשה לך

פסל וכל תמונה" (שמות כ, ד), חלילה,

כי אז, אדרבה מקבלים נזק במקום

תועלת. והגאון הקדוש הראי"ה קוק

על עינו של רשב"י הרואה וצופה

למרחוק וכמו שיתבאר לקמן. ורמז

לזה שתיבת **תשורי** עולה בגימטריא

רבי שמעון בר יוחאי עם הכולל. ואמנם

בכל סדורי התימנים

תכלאל הודפס

תשור לשון זכר

[והוא נמי בגימטריא

רב שמעון בר יוחאי

עם הכולל].

ישור²⁷:

בר יוחאי, בקדש

הקדשים²⁸, **קו ירוק**

27. תשור הוא לשון ראייה וכמאמר

הכתוב "תשורי מראש אמנה"

(שיר השירים ד, ח) ופירש רש"י שהוא

לשון ראייה. ומשבח הפייט שרשב"י

ראה בעיני קודשו ורוחו את כל

העולם, ובשעה שהיה עוסק בסודות

התורה היו פניו מאירים כשמש

כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת שמות

דף טו ע"א) ולא היה אפשר להסתכל

בפניו, דמי יוכל להסתכל על השמש

[עייין חולין דף ס ע"א]. וגם בזה

נדמה למשה רבנו בקירון והארת עור

הפנים [עייין בשמות לד, כט - ל]

וכיון שהיה בו ניצוץ של משה רבנו

וכאמור, זכה לכמה ממעלותיו.

28. רשב"י בסודותיו גילה את

קודש הקודשים שאליו לא יכול

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

שהשתלשל לבחינת חכמה ולמחשבה
לברוא עולם, ואחר כך בא לבינה
המצייר ציורין, וכל ענין המחשבה
היתה בשביל האבות והאמהות
יסודי עולם שעשו

רצון קונם, אברהם,
בבחינת אהבה,

יצחק בפחד, ויעקב כלול מכולם,
והוא עמודא דאמצעיתא. והנה מראה
ירוק הוא מעורב מן הלבן והאודם,
כי אין לך מראה עצמיות רק הלבן
או האדום, והאי שחור אדום הוא
כמו שאמרו ז"ל בנדה (דף לג ע"ב).

ומראה ירוק הוא לפי התערבות
סממני הצבעים כנודע לכל יודע
בטיב בצבע: ומן המשל יובן הנמשל,
כי בחינת ישראל והוא העמודא
דאמצעיתא מורכב מן אהבה ופחד,
הוא קו ירוק המקיף את כל העולם
במחשבה דקה שהביט והשתעשע
בעבודת ישראל ובשביל עושי רצונו
נברא העולם. עכ"ד. נמצאנו למדים
בדבריו שקו ירוק הוא מושג מושאל
למחשבה הדקה שהביט הקב"ה
והשתעשע בשלמות הנהגת צדיקי
ישראל שבשבילם נברא העולם.
ומעתה זה מה שאמר הפייט ורמז
באומרו קו ירוק היינו שרשב"י היה
כלל המחשבה העליונה שהשתעשע

זצ"ל באגרותיו (חלק א אות קסב) כתב,
נבהלתי לראות, איך ציירו צורה
גשמית למושג "אדם קדמון" של
הקבלה, שהוא רק מושג מטפיזי על
דרך השכל האלוקי

וחלילה להרשות
לעצמנו להגשים
מושגים קדושים כאלה, אפילו
בדרך לימוד.

29. אמרו חז"ל בגמרא בחגיגה (דף
יב ע"א) קו ירוק המקיף את כל
העולם, ומצאתי להגאון ר' ישראל
הופשטיין (ה'מגיד' מקוזניץ) זצ"ל
בספרו עבודת ישראל (במדבר פרשת
בלק) שכתב בביאור הענין, כי ענין
הקו הוא התחלת צורת כל דבר, כי
ראשית לו היא הנקודה הנקרא "י"
שהוא כמו גולם, רצה לומר בתחילת
תבנית כל דבר צבע וצייר ציורין,
ואחר כך מתפשט או לאורך או
לרוחב והוא ענין הקו והתפשטות.
והנה אמרו ז"ל (בראשית רבה א, ד)
כי ישראל עלו במחשבה ובשביל
עושי רצונו נברא העולם, פירוש
שכולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד)
היא היו"ד, שהיה על שם המחשבה
נאמר, וחכמה גימטריא גלם,
שהוא התגבלות הראשון מאין סוף

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

בה הבורא ברוך הוא קודם שנברא **30**. הנה בכלל מציאות הזמן כלולים העולם.

גם חידוש המספרים, שכן הזמן

וסדר המספרים משתלבים יחד, וזהו

ומאחר שהקב"ה ראה את מעשה

הצדיקים ברא את

העולם, וכדי לברוא

את העולם היה צריך

הקב"ה לייצר מושג

שבע שבתות סוד

חמישים, ³⁰ קשרת

של זמן, בשביל עם ישראל שכן הרבה מצוות שבתורה תלויים בזמן ובחודשי השנה שלא יתכנו ללא מציאות של זמן ובכלל זה כל מצות עשה שהזמן גרמן. והיינו בחינת מה שאמרו בזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קסא ע"א) קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, שמאחר שבתורה מבואר שיש מציאות של זמנים על פי קיום מצותיה, על פי זה ברא הקב"ה את מציאות הזמן שקדמה לעולם. וזהו מה שאמרו חז"ל בראש השנה (דף יא ע"א), בתשרי או בניסן נברא העולם, והיינו שמציאות הזמן נוצרה קודם מציאות העולם, ובכלל זה גם מציאות החודשים, וסדר חידושה של הלבנה. וזהו שאמר **קו ירוק** - היינו המחשבה שהקדוש ברוך הוא ראה את מעשה הצדיקים, **מחדש חודשים** - באותה העת ברא את חידוש החודשים, והיה זה קודם מציאות העולם.

ומעתה זהו אומרו **שבע שבתות סוד חמישים** - שכבר מפורש בזוהר הקדוש (פרשת אמור דף צז ע"א), שמצות ספירת העומר שאנו סופרים שבע שבועות, היא כנגד מצות הנדה הסופרת שבעה ימים ונטהרת לבעלה, וכך עם ישראל הולך ונטהר לפני ה' עד חג השבועות שהוא כביכול יום החופה ובבחינת "הביאני המלך חדרי" (שיר השירים א, ד), ואילו לא ברא הקב"ה מושג של מספרים, לא היו גם נ' שערי קדושה, שהם תכלית הקדושה

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

וכנגד יום החמישים בספירה שהוא חג השבועות.

וידוע מה שכתב רבנו האר"י בספר הגלגולים (פרק מא), וכן הביא משמו הרב חיד"א

בספרו חומת אנך (ויקרא פרק א פסוק א אות ב), שרבי עקיבא הגיע לשער החמישים בקדושה, מה שלא הגיע אפילו משה רבנו. [וע"ע בזה בספר מגלה עמוקות (ברנ"ב אופנים על הפסוק ואתחנן אל ה' באופן הי"ב. ואכמ"ל] ונראה שגם רשב"י תלמידו הגיע לדרגה זו שכן אמרו ובגמרא בגיטין (דף סז ע"א) איתא, אמר ר"ש לתלמידיו: בני, שנו מדותי, שמדותי תרומות מתרומות מידותיו של ר"ע. [וע"ע בשו"ת חכם צבי (סימן י) שכתב, דכלפי שאמר להם רבי שמעון לתלמידיו בני שנו מדותי שמדותי תרומות מתרומות מדותיו של ר"ע א"כ היכא שלא נחלקו על רבי שמעון אחד מחבריו כגון רבי יוסי ורבי יהודה - שבהם הכלל דהלכה כדבריהם כמבואר בירושלמי תרומות (פ"ג הלכה א) ר"ש ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, שהם ג"כ תלמידיו של ר' עקיבא, י"ל דהלכה כמותו נגד ראב"י שהרי בודאי דברי ר"ש דברי

ר"ע הם והלכה כמותו נגד ראב"י].
ונרמז בזה שאמר לשון תרומה דמידת התרומה שבכל אדם הבינונית היא אחד מחמישים כמבואר בכתובות (דף צט ע"ב), וירמוז על החלק האחד שהיה חסר אצל

משה רבנו מחמישים שערי בינה וזהו מ"ש הכתוב "ותחסרהו מעט מאלוקים" וכמבואר בראש השנה (דף כא ע"ב), ע"ש. ורשב"י זכה להגיע למעלה עליונה זו מרבו רבי עקיבא. וזהו שרמז כאן בדרך ההשאלה על מצות ספירת העומר ועל דרגת התנא הקדוש רשב"י באומרו **שבע שבתות סוד חמישים**. שהוא סוד שער החמישים הקדושה העליונה שאפשר להגיע אליה.

31. כאן רומז על סוד קשר של תפילין שהוא סוד החמישים שזכה להגיע אליו רבי עקיבא מה שלא זכה משה רבנו, וכמבואר במדרש רבה (במדבר פרשה יד אות י), על הפסוק "וכל יקר ראתה עינו" (איוב כח, י), דברים שלא נגלו למשה נגלו לר"ע ולחבריו. ופ"י שם בידי משה, כי "יקר" אמרו חז"ל במגילה (דף סז ע"ב) על הפסוק "ליהודים היתה

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

עוד ירמוז באומרו **קשרי שיין** - שתיבת שיין עולה ש"ס בגימטריא רמז לששה סדרי משנה שהם עיקר התורה שבעל פה, וכבר הבאנו לעיל שרשב"י היה סוד התורה שבעל פה.

עוד ירמוז על פי מה שכתב השל"ה במסכת פסחים (מצה שמורה אות קמט) 'אלהים' [אלף, למד, הי, יוד, מם] במילואו, עולה ש', דמילוי שיין, עולה ס', התפשטות הדין בשש קצוות, וכל אחד כלול מ"י. ע"כ. וכאן אמר שבכוחו של רשב"י היה לקשור את מידת הדין שלא תתפשט.

ועלה במחשבה לפני לבאר שכוחו של רבי שמעון היה ליחד את כל העולמות, ומימילא כשאין פירוד בעולמות העליונים אלא אך ורק יחוד, מימילא גם בעולמות התחתונים יש שלום ואהבה ושפע עצום. ולכן אמר רשב"י יכולני לפטור את כל העולם כולו מן הדין כמבואר בסוכה (דף מה ע"ב), וייחוד זה יהיה לעתיד לבא וכנאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט). וזהו הטעם שלא נראתה הקשת בימיו כמבואר במדרש תהלים (בוכר מזמור לו פסוק ח), שעם יחודיו הרבים לייחוד

אורה ושמחה וששון ויקר" (אסתר ח, טז) - זהו תפילין, נמצא שלר"ע נגלה התפילין, ואילו למשה רבנו ע"ה נגלה רק אחורי תפילין של ראש כמו שדרשו בברכות (דף ז ע"א) על הפסוק "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שמות לג, כג), זהו קשר תפילין של ראש. ואומרו **"קשרת"** - היינו שהתחבר לעומק הסוד מלשון הכתוב "קושרם על לוח ליבך" (משלי ו, כא), **קשרי שיין** - היינו קשר של מצות תפילין הנרמזת בתיבת שיין וכמבואר בים של שלמה מסכת ביצה (פרק א אות נא) וז"ל, מצאתי סמך להניח תפילין בחול המועד, כי שם ה' נקרא [ר"ת שין, הרומז] על שין של תפילין, כי שיין סכום ימות השנה שמניחין במ תפילין, שהרי כשתסיר נ"ב שבתות וי"ג י"ט מן שס"ה ימים נשארו שיין ימים. עכ"ד. ורשב"י ידע את הסוד של קשר של תפילין שהיא הדרגה המ"ט בשערי הקדושה שהגיע אליה משה רבנו, ולא רק את הקשרים של השיין הרומזת את מצות תפילין, אלא גם את השיין בעצמה שזהו סוד התפילין עצמם - שהם שער החמישים, זכה להגיע. וזהו קשרי שין גם את הקשר וגם את השיין, **קשריך** - נקשר והתחבר להבינם.

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

והנה על הציווי "אנכי ה' אלוקיך" איתא בזוהר חדש (פרשת ויצא דף מו ע"ב) "אנכי ה' אלהיך" - מלמד שצריך אדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג משמע דכתיב אנכי ה' אלהיך סתם. לימוד נוסף מצאנו בזוהר (פרשת שמות דף ג ע"ב) מפסוק זה, אזהרה על עניני ניאוף, דמי שמשקר בחותם הברית שהוא חותם המלך, משקר במלך עצמו. ע"כ. הרי לנו שפסוק "אנכי ה' אלוקיך" הפותח באות אל"ף המורה על ייחוד השם התמידי, מזהיר על הגבלת המחשבה וזהירות בשמירת הברית.

ומצאתי בס"ד בליקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ה) שכתב שזהו סוד התפילין שכן נקראו התפילין, יקר, כמו שאמרו חז"ל במגילה (דף טז ע"ב) "ויקר" - אלו תפילין. כי התפילין נעשין ע"י תיקון **תאווה ניאוף**, שהיא בחי' "אשת איש נפש יקרה תצוד" (משלי ו, כו), וכו' וזה בחינת שד"י של תפילין, זה בחי' הצמצום, שצריך כל אחד ואחד לצמצם את מוחו ושכלו, שלא להניח את המוח לצאת חוץ לגבול שיש לו, שלא יהי משוטט המוח במה שאין לו רשות לפי מדרגתו. ע"כ. הרי שבמצות התפילין

בכל העולמות גרם שלא יהיה כעס בשום רגע, שכן הקשת היא אות על כעס בשמים כמבואר במפרשי התורה על הפסוק "את קשתי נתתי בענן" (בראשית ט, יג) ומהם ר' חיים פלטיאל בפירושו על התורה שם, וסמך ליה קרא "דרך קשתו כאויב" (איכה ב, ד). וע"ע בספר חומת אנך להרב חיד"א (פרשת נח בפסוק הנ"ל אות ג), וכל פועלו של רשב"י הוא בסוד הייחוד של שמו יתברך הנרמז באות הראשונה אות אל"ף שבמילואה הוא 111 להורות שהוא אחד יחיד ומיוחד, היה הוה ויהיה, בעבר בהווה ובעתיד [וזהו הרמז בג' פעמים 1]. והנה תיבת קשת [קוף, שין, תף] במילואה עולה בגימטריא 1026, ותיבות רבי שמעון בר יוחאי עולים בגימטריא 915, ותיבת אלף שהיא סוד הייחוד של כל העולמות עולה בגימטריא 111 יחד 1026, להורות נתן שעל ידי ייחוד זה חיבר וייחד בין כל העולמות ולא היה כעס לפני הקב"ה, וממילא לא נראתה הקשת.

וזה הטעם שעשרת הדיברות נפתחו באות אלף בציווי "אנכי ה' אלוקיך" (שמות כ, ב), שהאות אלף מורה על אחדותו הגמורה.

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

עצמה יש את כל ג' הענינים הללו שהם
ייחוד ה', שמירת המחשבה, ושמירת
הברית. ובכל אלו הדברים השתבח
רשב"י וכמו שרמז הפייט באומרו
קשרת קשרי שיי"ן
קשריך - הרומז על
מצות תפילין וכל
הנ"ל.
32. בזוהר הקדוש
(פרשת ויקהל
דף ריב ע"ב ובמתומ"ד

עצמה, אלא זכה לחכמה הקדומה,
ומפורש בזוהר חדש (תיקונים דף סז
ע"א) דשמא דכתרא עילאה דאיהו
חכמה קדומה. ע"כ. דהיינו שמו
של הכתר העליון
הוא סוד החכמה
הקדומה, שרשב"י
ידע. א"נ יש
לומר - שרמז כאן
על חכמת התורה,
הנקראת חכמה
קדומה שקדמה

בַּר יוֹחָאי, יו"ר³²
חֲכָמָה קְדוּמָה³³,
הַשְּׁקֵפָה לְכְבוֹדוֹ
פְּנִימָה³⁴, **ל"ב**

עולם תתקע"ד דורות כמבואר
בזבחים (דף קטז ע"א), ורשב"י הכיר
וידע בחכמת התורה לפני ולפנים,
על רזיה וסודותיה. והאות י" מורה על
החוכמה הקדומה וכמו שיבואר לקמן.

34. מצאנו שעניין ההשקפה אצל
הקב"ה הוא כביכול מעשהו,
שעל ידו מעניש ועל ידו מברך,
וכמבואר במדרש תנאים לדברים
(פרק כו פסוק טו), כשפרע מן המצרים
לא פרע מהן אלא בהשקפה שנאמר
ו"ישקף ה' אל מחנה מצרים" (שמות
יד, כד), וכשמברך את ישראל אינו
מברכן אלא בהשקפה שנאמר
"השקיפה ממעון קדשך מן השמים
וברך את עמך את ישראל" (דברים כה

עמ' שצד) מבואר שהעולם מחולק לד'
פתחים כד' רוחות העולם, ובכל פתח
יש בו אות אחת משם אדנות, ובפתח
שבצד דרום יש בו את האות י', ופתח
זה הוא בחסד של הרקיע. ע"כ. וכבר
למדנו שצד דרום הוא צד החכמה
וכמו שאמרו חז"ל בבבא בתרא (דף
כה ע"ב) הרוצה שיחכים ידרים. נמצא
שהאות י" בשם אדנות שנמצאת בצד
דרום מורה על החכמה. וכן מפורש
בכמה מקומות בזוהר הקדוש, שהאות
י" הראשונה שבשם הוי"ה מורה על
חכמה עיין בזוהר (פרשת משפטים דף
קכג עמוד ב) י' דאיהו חכמה. ועוד.

33. ואמר כאן י' חכמה קדומה -
דהיינו שלא זכה רק לחכמה

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

(במדבר טו, כ), וכבר פירשנו של"ב
נתיבות הם נתיבות החכמה, ומבואר
בזוהר הקדוש (פרשת בראשית דף ל ע"ב)
"בראשית ברא אלהים", רזא דראשית
עריסותיכם חלה
תרימו תרומה, דא
חכמה עלאה דאיהי
ראשית, ב' ביתא

דעלמא וכו' ע"ש. הרי שהראשית
תרומה שהיא מצוות חלה גם מורה
על האי חכמה עלאה דאיהי ראשית
תרומה. וזהו שאמר הפייטן של"ב
נתיבות החכמה הם ראשית תרומה
המורים על האי חכמה עלאה. ואיתא
בתיקוני הזוהר (תקונא שבעין דף קלג
ע"ב), "והחכמה מאין תמצא" (איוב כח,
יב), דאיהו י' מאין דביה צייר כל ציורין
דעלמא ביה צייר עיינין וחוטמא
נוקבין דחוטא נוקבין דאודנין ופימא
כל נקודין וציורין דאינון עזקא לאת
י' ואיהי בהון כאבנא בריש עזקא.
ע"כ. הרי לנו שהאות י' ענינה חכמה
וכן "ראשית עריסותיכם" - מצות חלה
גם כן ענינה בחכמה.

וראיתי בספר מרגליות טובה להרב
הקדוש המקובל רבי מנחם גרשון
גרינוולד זצ"ל אב"ד קרסטור (פרשת
נח עמוד יט) שכתב, שהצדיק נקרא

טו). ע"כ. וכיוצא בזה איתא במדרש
זוטא - שיר השירים (בובר פרשה וסימן
י), "מי זאת הנשקפה כמו שחר" (שיר
השירים ו, י) - כשהקב"ה מביא טובה
לעולם בהשקפה
הוא מביאה. שנאמר
"וישקף ה' אל מחנה
מצרים" (שמות

יד, כד). וזהו שאמר כאן השקפת
- שהקב"ה השקיף כביכול בתורה
והוסיף בה טעמים לכבודו של רשב"י,
שכן רשב"י גילה צפונותיה.

א"נ מה שאמר כאן **השקפת לכבודו
פנימה** - על רשב"י שהשקיף לכבוד
הקב"ה בפנימיות על התורה.

35. ל"ב נתיבות עניינם מפורש
בכמה מקומות בזוהר הקדוש,
ובזוהר (פרשת ויקהל דף ריב ע"ב ובמתומ"ד
עמ' שצה), שהם ל"ב שבילי החכמה
שיש בהם ל"ב אותיות שהם ד'
אותיות הוי"ה פשוט, וכ"ח אותיות
דשם הוי"ה דמלא דמלא. ע"כ. [היינו
שהמילוי ששל המילוי של שם הוי"ה
יש בו כ"ח אותיות כזה יו"ד וא"ו
דל"ת (י'), ה"א אל"ף (ה'), וא"ו אל"ף
וא"ו (ו'), ה"א אל"ף (ה')].

36. הכתוב אומר "ראשית
עריסותיכם חלה תרימו תרומה"

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

חלתו של עולם (עיין באבות דרבי נתן פרק ט"ה על שלש), ומשום שכל השפע יורד בזכותו. וכבר ביארנו לעיל שכן היה אצל רשב"י. ולכך שיבחו במעלת החכמה שהיא כנגד מצות חלה, שהצדיק כנגדה. ודו"ק.

39. בספר פנים יפות (פרשת כי תשא פרק לא פסוק ב), כתב דהש"י יהיב חכמה לחכימין ונקרא "חכם לב" (שמות לא, ו) ע"ש ל"ב נתיבות החכמה, ועי"ז הוא כלי מוכן לקבל בו אור החכמה. עכ"ד. הרי שהחכמה הניתנת

את³⁷ כְּרוֹב מְמִשָּׁח³⁸ זיו אור³⁹:

37. מה שאמר כאן לשון נקיבה מכמה טעמים חדא דכן הוא בלשון ארמי, ועוד שמדבר על מידת החכמה שהיא בבחינת נקיבה, וכמ"ש הכתוב "והחכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). ועוד דכבר אמרו חז"ל ביומא (דף עא ע"א) "אליכם אישים אקרא" (משלי ח, ד), אמר רבי ברכיה: אלו תלמידי חכמים, שדומין לנשים ועושין גבורה כאנשים, לכן הכיר כאן לשון נקיבה.

38. בשבח זה השתבח יחזקאל הנביא. כמבואר בכתוב (יחזקאל כח, יד), ופירש במצודת דוד

כְּרוֹב מְמִשָּׁח - אדם רב המעלה גדול בחשיבות המגין בסכך כנפיו על עמו. וממשח הוא לשון חשיבות ע"ש במצודת ציון. ורשב"י בחכמת תורתו הצליח להיות מגן וצינה על כל דורו.

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

גוון והוא כל גוון והוא דומה למראה
שהכל נראין בתוכו ואין בו גוון, כי
האור המופלא מקבל החילוף מן
האור הנחשך מהאור, והוא ראש
לכל הגוונים ואין
בו גוון קבוע והוא
כעין תכלת. ע"כ.
והנה אם נתבונן
נראה שמצד אחד
אומר המדרש

שהאור המופלא אין בו גוון ומצד
שני הוא כל גוון והוא כיצד? ודבר
זה אפשר ללומדו מחכמת הגוים,
דכבר אמרו חז"ל במדרש (איכה רבה
וילנא פרשה ב אות יג), חכמה בגויים
תאמין. ובמחקרו הראשון של
הפיזיקאי אייזיק ניוטון כפרופסור,
היה בתחום האופטיקה. עד אותה
תקופה, האמינו שהצבע הִלָּבֵן הוא
אחד מצבעי היסוד בטבע. ניוטון
גילה שהצבע הִלָּבֵן הוא למעשה
שילוב של כל קשת הצבעים. בעזרת
מִנְסְרָה (זכוכית מיוחדת), הצליח לִפְרֹק
קֶרֶן אֹר לִצְבָּעִים שמרכיבים אותה.
הרי לנו שהצבע הלבן הוא בעצם אין
בו גוון אך הוא מורכב מכל גוון ממש
כדברי המדרש. וממשיך המדרש
ואומר שלמרות שאין בו גוונים הוא
כעין תכלת. והיינו שהאור הזה הוא

(פרשת וישב דף קצ ע"א) על רבי חייא
דכד אתא מהתם לארעא דישראל
קרא באורייתא עד דהוו אנפוי
נהירין כשמשא. ועל התנא רבי יצחק
בזוהר (פרשת ויחי דף
ריח ע"א), ומפורש
עוד בזוהר הקדוש
(פרשת שמות דף טו
ע"א) גם על רשב"י
ובנו זז"ל, יתיב ר'

שמעון ור' אלעזר בריה קאים ומפרש
מלי דרזי דחכמתא והוו אנפוי נהירין
כשמשא ומלין מתבדרין וטאסין
ברקיעא, יתבו תרין יומין דלא אכלו
ולא שתו ולא הוו ידעין אי הוה יממא
או ליליא. ע"כ. ונהננו מאור החכמה
ולא הוצרכו לאכול, דהא כתיב ביה
בחכמה "והחכמה תחיה בעליה" (קהלת
ז, יב). ובאור החכמה שזכה השפיע על
כלל הדור וזהו **את כרוב ממשח זיו**
אורך - הסוכך ומגן על הדור ומשפיע
מזיו אורו.

40. לביאור העניין יש לבאר מהו
האור המופלא שמוזכר בדברי
הפייט, ובאוצר המדרשים (אייזנשטיין
מעין החכמה עמוד 310), מונה את עשרה
הגוונים היוצאים מהאור האלוקי,
והראשון הוא **אור מופלא** שאין בו

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

מראה הלבן המורכב מגוונים רבים, ומראה כעין התכלת.

ומצאנו בזוהר הקדוש בכמה מקומות שהתכלת מורה על דין [עיי' בזוהר פרשת בראשית דף נא ע"ב, ובפרשת תרומה דף קלט ע"א, ושם דף קמז ע"א, ועוד], ובתחילה היתה הנהגת רשב"י כשיצא מהמערה הנהגת דין וכמבואר בשבת (דף לג ע"ב), שבכל מקום שהיה נותן עיניו היה נשרף. והטעם לזה מבואר בזוהר הקדוש (פרשת צו דף לג ע"א), והאי תכלת דאיהי שכינתא איהי דינא, דאכילת קרבנין ועלוון, אי אשכחת בני נשא דאינון עצים יבשים כגוונא דאינון פתילות יבשין בלא משחא דאיהי אורייתא רחמי איהו לון (דליונין) שריפה ואוקידת לון, ובגין דעמי הארץ אינון בעירן כמה דאוקמוה, דאינון שקץ, תכלת דאיהי אדני, אוקידת לון בגין דקריבין לגבה עם שרץ דאיהו יצר הרע זר הדא הוא דכתיב "והזר הקרב יומת" (במדבר ג, לח), הרי שהשכינה שהיא כגוון התכלת עושה דין בעמי הארץ שאין בהם תורה. וממש כרשב"י שיצא מהמערה וכעס על עמי הארץ שעוזבים חיי תורה

ועוסקים חיי שעה, וכל מקום שנתן עיניו נשרף. ואולם אחר כך נהפך למידת החסד והרחמים וכמוזכר שם בגמרא שלאחר שהבת קול אמרה להם להחריב עולמי באתם חזרו למערכתכם, חזרו ויצאו לאחר שנה, וכל מקום שהיה ר"א בר"ש שורף בעיניו היה ר"ש מרפא. ע"ש. והיינו שהפך מידת הדין של גוון התכלת לחסד ורחמים על ידי כח התורה שלו. ומבואר בזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קנב ע"ב), אמר רבי יצחק האי דאמר מר תכלת כרסייא דדינא איהי וכד איהי קיימא בגוונא, דא כדין איהי כרסייא למידן דיני נפשאן, אימתי איהי ברחמי, אמר ליה בשעתא דכרובים מהדרן אנפייהו דא עם דא ומסתכלן אנפין באנפין, כיון דאינון כרובים מסתכלן אנפין באנפין כדין כל גוונין מתתקנו ואתהפך גוון תכלא לגוון אחרא. והיינו שכאשר עם ישראל עושים רצונו של מקום והכרובים "פניהם איש אל אחיו" (שמות כה, כ), מימילא מסתלק כח הדין וגוון התכלת ונהפך לרחמים, והיינו על ידי שמתערב בו הלובן המורה על מחילת החטאים, וכמאמר הכתוב "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" (ישעיה א, יח).

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

והנה בצבעי התכלת והלבן יחד, כתב האור החיים הקדוש (במדבר פרק טו פסוק לט), רשם בדת האל במנחות (דף לט ע"א) לעשות קשר התכלת עם הלבן להעיר במושכל נעלם כי הלבן הוא סוד החדס

והתכלת הוא סוד הרחמים. עכ"ד. וכבר הזכרנו לעיל שרשב"י היה בכוחו להשרות חסד ורחמים בעולם, שכן בימין לא נראתה הקשת, ואמר שיכולני לפתור את כל העולם כולו מן הדין. וזה שאמר הפייט שרשב"י הנהגתו היתה בהנהגת האור מופלא שנמצא ברום מעלה היינו בשמי מרומים והוא הראשון מעשרה גווני האורות המוזכרים במדרש, המורה בגווניו - הלבן והתכלת, את סוד החדס והרחמים.

42. כאן חוזר לבאר את האור המופלא ואמר שהוא בבחינת תעלומה שנעלם מהחיצונים. וכבר כתב הרב רבי חיים מטשרנוביץ בספרו סידורו של שבת (חלק א שורש ז ענף ב), ידוע אשר אור גנוז אור נוגה **אור מופלא** הלזה נקרא יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית כי הוא משומר מכל מגע נכרי. ולא שזפתו עין רואה מכל בחינת הרע והסטרא אחרא וזר לא יקרב אליו כי קודש הוא להם. ועל המדה זו נאמר "עין לא ראתה אלהים זולתך" (ישעיה סד, ג) והיא מקום החירות והיובל וחירות מיצר הרע ומכל כתות הרעים וכולם מתפחדין ומתחבאין ובורחין ומחשיך

41. כבר התבאר שהשתבח רשב"י במידתו כגוון התכלת וכתב הרש"ר הירש (שמות פרק כה פסוקים ג - ח), שצבע התכלת הוא הצבע המראה אל הגבול ("תכלה") של אופקנו ואל מה שמעבר לתחום ראייתנו, הווה אומר: אל הנסתר, אל האלוהי. עכ"ד. הרי שצבע התכלת מורה על תכלה וקץ לתחום השגתנו, והנה מצאנו

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

עיניהם מראות באור הגדול ההוא. ובמה שהתבאר שהאור הזה הוא כגוון התכלת יבואר על פי מה שכתב הרב בן איש חי הו"ד בספר סדר היום (ליקוט מכל ספרי הבן איש חי הוצאת אהבת שלום חלק א בחלק

הדרוש על מצות ציצית), שצבע התכלת סגולתו להבריה את החיצונים, שכן נזכרים באור המופלא כגוון התכלת שאין להם רשות להתקרב אליו. [ועל פי זה יבואר בדרך הסוד מ"ש בספר החינוך (מצוה שפו) שצבע התכלת לא היה יפה בפשתן לעולם אלא בצמר. ע"כ. ומובא בתיקוני הזוהר (תקונא שתין ותשע דף קיח ע"א), דפשתים איה מסטרא דערוה. וכבר התבאר שהאור המופלא הוא כגוון התכלת, וממנו בורחים כל הקליפות ולכן לא נקלט התכלת בפשתן שכביכול בורח ומסתלק ממנו].

44. נמת הוא לשון אמירה, וכמ"ש

בספר אבודרהם (סדר תפלת יום הכפורים) לפרש הפיוט "זכור נמת" פירושו זכור מה שאמרת והוא מלשון "נאם ה'" (בראשית כב, ט וע"ש בתרגום אונקלוס). וע"ע בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק או"ח סימן ב) שהוכיח שכן הוא הפירוש מכוליה תלמודא, ודלא כמי שחשב לפרש שהוא לשון שינה. ע"ש.

43. כבר ביארנו בס"ד שרשב"י היה

בכוחו להפך מידת הדין למידת הרחמים על ידי יחודיו ותורתו. ועיקר היחוד הוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. ולמתק את הגבורות על ידי זה. עוד התבאר שגוון התכלת הוא האור המופלא והיינו השכינה

• פירוש על פיוט בר יוחאי •

והנה עיקר חילו וכוחו של רשב"י היה בדיבורו שהיה לומד תורה ומגלה את סודות התורה, ועל ידי זה היה עושה נחת רוח בכל העולמות ויחודים גדולים, ומהפך מידת הדין למידת הרחמים. וזהו שאמר על רשב"י "נמת" - בשעת הדיבור והאמירה שלך בסודות התורה. עין לא תשורך - אין עין שיכולה לראות את הסודות והיחודים הגדולים היוצאים מלימוד תורתו של רשב"י וגילוי סודות התורה.

47. ה מ ד ק ד ק

יראה שלא

אמר אשרי העם הלומדים תורתך, אלא אשרי העם הם לומדך, הלומדים את רשב"י עצמו ואת הנהגותיו הקדושות בכל ענין וענין.

עין לא תשורך⁴⁵:

בר יוחאי, אשרי

יולדתך⁴⁶, אשרי

העם הם לומדך⁴⁷,

ואשרי העומדים על

סודך⁴⁸, לכושי חשן

תמיד ואוריך⁴⁹:

48. גם כאן לא הזכיר הלומדים

את סודך אלא אמר העומדים

על סודך, דהיינו עומדים על עומק

הסודות, ואין עמידה אלא לשון עכבה

[עיין רש"י בישעיה פרק ג פסוק יג,

ובחזקוני על התורה פרשת נשא פרק

ה פסוק טז], שיש להתעכב ולהעמיק

בסודות התורה כדי לעמוד על שורשם.

49. כאן כינה את התלמידי חכמים

העומדים על סודות התורה

כוהנים, וכמו שמצאנו בנדרים (דף

סב ע"א) שתלמידי חכמים הושוו

לכהנים. ע"ש.

הגדולים היוצאים מלימוד תורתו של רשב"י וגילוי סודות התורה.

45. כבר פירשנו שאין עין היכולה

לראות את הסודות והיחודים

הגדולים היוצאים מלימוד תורתו של

רשב"י וגילוי סודות התורה. ועיין

במ"ש לפרש בדברי הפייט תשורי

ומי ישרך ודון מיניה.

46. שבח זה נאמר על משה רבנו

וכדאיתא במדרש רבה (וילנא

פרשת, כי תשא פרשה מה אות ד) "והביטו

אחרי משה" (שמות לג, ח) מה היו

